

Членове на Парламентарната асамблея на Съвета на Европа (ПАСЕ) от 9 държави подкрепиха българската инициатива за връщане на заграбените от съветската армия културни ценности, включително и архиви, от други европейски страни, в края на Втората световна война, които Кремъл определя като „трофейни“.

Новината събщи на [своя блог Лъчезар Тошев](#) , член на ПАСЕ в периода 1992-2005 г. и 2009-2013 г., почетен член след това.

Инициативата за връщане на заграбените архиви е на Ръководителя на българската делегация в ПАСЕ г-н Димитър Главчев и българските депутати от ГЕРБ Милена Дамянова и Ивелина Василева.

Предложението от 24 юни 2021 г. е подкрепено от общо 20 членове на ПАСЕ от България, Швеция, Украйна, Румъния, Литва, Сърбия, Република Северна Македония, Испания, Полша и Италия.

Подписалите са членове на три от политическите фракции в ПАСЕ – ЕНП/Християндемократи, Европейски консерватори и Групата на либералите и демократите в Европа.

Написано от Христо Христов
Събота, 26 Юни 2021 14:28

Сред подписалите е и председателят на Групата на ЕНП в ПАСЕ г-н Александер Почи, както и ръководителят на делегацията на Швеция г-жа Боряна Оберг, която е българка по произход.

„С тази инициатива г-н Главчев и подписалите с него депутати, разширяват пробива по темата, след постигнатия отговор от Комитета на Министрите на Съвета на Европа по същата тема, получен по-рано тази година - на 8 април 2021г.“, посочва Лъчезар Тошев. Той публикува и цялото предложение, което **desebg.com** препечатва:

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ПРЕПОРЪКА □ R(2000)13 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ

И ДОСТЪПЪТ ДО „ТРОФЕЙНИТЕ“ АРХИВИ НА РУСКАТА ФЕДЕРАЦИЯ

Предложение за Резолюция

внесено от г-н Димитър Главчев

и други членове на Асамблеята

Това предложение не е дискутирано от Асамблеята и ангажира само тези, които са го подписали.

Два писмени въпроса бяха внесени от членове на Парламентарната Асамблея за Руските „Трофейни“ архиви (писмени въпроси № 644

No. 644, Doc. 13310 и № 754 Written question no. 754 (Doc. 15148) of 26 September 2013 и отговор от Комитета на Министрите от 8 април 2021г.).

В становището си № 193 (1996) (Opinion 193 (1996)) относно молбата на Русия за членство в Съвета на Европа Парламентарната Асамблея заявява, че:

Парламентарната Асамблея отбелязва, че Руската федерация споделя напълно нейното разбиране и тълкуване на поетите ангажменти, както те са изложени в параграф 7 и възнамерява:

(...) да договори претенциите за връщане на културна собственост на други европейски държави на принципа ad hoc, като се прави разграничение между видовете имущество (архиви, произведения на изкуството, сгради и пр.) и видовете собственост (държавна, частна или институционална);

(...) да уреди бързо всички въпроси, свързани с връщане на имущество, изискано от държави-членки на Съвета на Европа, особено архивите, прехвърлени в Москва през 1945 г.

Постоянната комисия по Култура, Наследство и Ландшафт (CDCPP) трябва да проведе изследване относно прилагането на Препоръка № R (2000)13 (Recommendation No. R(2000)13) на Комитета на Министрите от страните-членки.

Асамблеята – в съответствие със всичко това, изисква от властите на Руската Федерация без забавяне да осигурят свободен достъп до тези „Трофейни“ архиви за всички учени, студенти и други граждани и по-специално за тези от засегнатите страни.

Подписали :

Главчев, Димитър, България, ЕНП/ХД

Оберг, Боряна, Швеция, ЕНП/ХД

Билозир, Лариса, Украйна, ЕНП/ХД

Кристиансон, Александер, Швеция, ЕК/ДА

Цсома, Ботонд, Румъния, ЕНП/ХД

Дамянова, Милена, България, ЕНП/ХД

Хорга, Мария-Габриела, Румъния, ЕНП/ХД

Камелчук, Юрий, Украйна, ЕНП/ХД

Ковач, Елвира, Сърбия, ЕНП/ХД

Кравчук, Йевелина, Украйна, АЛДЕ

Лейте, Кармен, Испания, ЕНП/ХД

Мезенцева, Мария, Украйна, ЕНП/ХД

Николоски, Александар, Република Северна Македония, ЕНП/ХД

Почи, Александер, Полша, ЕНП/ХД (Председател на групата на ЕНП/ХД)

Написано от Христо Христов
Събота, 26 Юни 2021 14:28

Полидори, Катя, Италия, ЕНП/ХД

Василева, Ивелина, България, ЕНП/ХД

Власенко, Серхий, Украйна, ЕНП/ХД

Яшко, Йелизавета, Украйна, ЕНП/ХД

Зингерис, Емануелис, Литва, ЕНП/ХД

Предисторията на опитите за връщане

на заграбените от Кремъл български архиви

Темата за заграбените от съветската армия през 1944-1945 г. български архиви е поставена от Лъчезар Тошев пред външния министър Надежда Михайлова в кабинета Костов през 1998 г., а след това и с питане до премиера Симеон Сакскобургготски през 2001 г.

В края на 2007 г. на проблема се дава публична гласност с петиция, инициирана от фондация „Свободна и демократична България“ на политическия емигрант по времето на комунистическия режим и филантроп Дими Паница.

Става въпрос за изнесени в СССР след 9 септември 1944 г. архиви от МВР, Министерството на войната, Министерството на външните работи, царската канцелария, лични архиви на български политици.

След рухването на тоталитарния комунистически режим множество държави, сред които Полша, Швеция, Австрия и други, поставиха пред Русия въпроса за връщане на определени свои архиви, но това не беше направено от българската държава.

Апелът на фондация „Свободна и демократична България“ беше подкрепен от близо 2000 души в интернет, както и от ГЕРБ и ДСБ. Гражданската инициатива призова президента Георги Първанов и тогавашния министър-председател Сергей Станишев да предприемат действия по въпроса.

Апелът беше обявен месец преди правителствата на България и Русия да обявят честванията на двете държави – през 2008 г. година на Русия в България и 2009 г. – година на България в Русия. В тези рамки Владимир Путин и Георги Първанов размениха официални визити в София и Москва.

При посещението на президента на Русия Путин в България през януари 2008 г. от българска страна беше поставен въпроса за българските архиви, изнесени през есента на 1944 г. в СССР. Тогава Путин потвърди, че руската страна ще отговори положително, но подчерта, че България не е отправяла официално искане.

От изявления на историци, и архивисти обаче стана ясно, че е невъзможно България да посочи какви точно български архиви са иззети от съветското военно командване след влизането на съветската армия в България на 8 септември 1944 г. и в кои руски фондове се намират те сега.

Отделно България заяви намерение да поиска и намиращите се в съветските архиви материали, отнасящи се до България, като например разпитите на български държавници, отведени в Москва през есента на 1944 г. и върнати за заседанията на т.нар. Народен съд. Тъй като те се определят като документи от руски произход, София ще поиска само копия от тях.

През 2008 г. работна група от Държавна агенция „Архиви“ посети Русия, и проведе срещи с колегите си по уточняването на български документи в руските архиви, които

Написано от Христо Христов
Събота, 26 Юни 2021 14:28

България би искала да получи обратно. България обаче беше поставена в неизгодна страна да посочва кои архиви иска без руската страна да даде достъп да специалистите от Държавна агенция „архиви“ до описите на своите фондове. Така 2008 г. изтече без особен напредък.

„Според руския закон за културните ценности, иззети в края на Втората световна война, искащата страна трябва да посочи какви документи търси и къде се намират. Това неимоверно затруднява процеса, тъй като архивите са изземвани без описи и протоколи“, призна тогавашният директор на Държавна агенция „Архиви“ Боряна Бужашка.

При тези трудности след десетмесечна работа българските специалисти успяха сред установят в кои руски хранилища са някои от материалите. Локализирани са около 30 000 архивни листа, предимно от Министерството на войната и МВР. Не е открита изцяло документацията на полицията и Държавна сигурност на Царство България, въпреки че сред намерените документи голяма част са на Дирекцията на полицията от 1925-1944 г. От протоколите на българските правителства липсвали само 39 и те ще бъдат поискани. Не е открит нито един лист от царската канцелария.

По инициатива на основателя на „Свободна и демократична България“ Димитър Паница беше инициирана кръгла маса, с участието на бившия президент Желю Желев, омбуцмана Гиньо Ганев и експерти с цел да се помогне на управляващите в процедурата по връщането на архивите.

Отново се настоя този въпрос да бъде поставен от президента Георги Първанов при официалното му посещение в Русия през февруари 2009 г.

Едва през януари 2009 г. кабинетът на Сергей Станишев възложи на тогавашния министър на външните работи Ивайло Калфин да отправи искане към правителството на Руската федерация за връщане на оригинални документи на български държавни институции, съхранявани в нейните архиви.

Решението засяга важни документи от периода 1934-1944 г., свързани с подготовката и влизането на България в Тристранния пакт до събитията през септември 1944 г.

В ПАСЕ подкрепиха българска инициатива за връщане на заграбените от СССР архиви

Написано от Христо Христов
Събота, 26 Юни 2021 14:28

Документацията е предавана или иззета след влизането на съветските войски в България по различно време, от различни български институции, на различни представители на съветската власт или на Съюзната контролна комисия, във връзка с подготовката на Нюрнбергския процес.

Мандатът на правителството на Станишев изтече през лятото на 2009 г. без то да успее да финализира въпроса за получаването на българските архиви.

Проблемът беше отново повдигнат от премиера Бойко Борисов покрай разговорите за енергийните проекти и поставяния от съветска страна въпрос за оръжейни производства без съответните руски лицензи при визитата на Владимир Путин в София през ноември 2010 г. вече в качеството му на министър-председател на Руската федерация.

Руският премиер тогава заяви: „Що се отнася до архивите, разбирам, че те бяха изнесени оттук след Втората световна война. Ще разгледаме това. Аз лично съм на мнение, че такива неща трябва да се върнат, но ние ще разгледаме това нещо”.

Русия така го „разгледа“ това, че отказа да връща каквито и да е оригинални документи, защото ги третираше по руското законодателство като „трофейни“ (а уж се пише „освободителка“).

В следващите години Москва посетиха български архивисти, които обаче не получиха никакъв достъп до справочния апарат на различните архивни фондове, в които се предполага, че се пазят заграбените архиви от Царство България.

На практика те се задоволиха с достъп до това, което им бе дадено от самия руски архив.

За издаването на копията руската страна поиска България да ѝ плати астрономическа сума, каквато тарифа няма в нето един друг архив по света.